

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

یک بحثی هست که به مناسبت قاعده‌ی ید طرح می‌شود، البته بهتر این است که این بحث در مساله و قاعده‌ی اقرار، طرح شود. انشاءالله اگر خدا توفیق بدهد در سال آتی این بحث اقرار و اینها را انجام می‌دهیم. منتهی چون بحث بحث ید است و طبیعتاً هر مقرری اقرار می‌کند به آنچه که در تحت ید اوست، از این باب این مساله را هم استطراداً در بحث قاعده‌ی ید ذکر کردند و بهتر این است که در باب اقرار مطرح باشد و علت ذکر در قاعده‌ی ید این است که این ید که اماره‌ی بر ملکیت هست این مجوز برای اقرار و تنفیذ اقرار مقرر بالنسبه به مقرر له، چطور اینکه مشهور بر طبق این فتوا دادند، و سلب ملکیت از مقرر به دلالت مطابقی. این نکته باعث شده که این مساله‌ی اقرار را در تحت قاعده‌ی ید ذکر کنند ولی قاعده‌ی اقرار اعم است از مالیت و غیر مالیت و حقوق، چه حقوقی که آنها جنبه‌ی مالیت دارند یا اینکه جنبه‌ی مالیت ندارند، اینها در تحت قاعده‌ی اقرار می‌آیند. فرض کنید که من باب مثال حضانت و غیر ذلک، اینها در تحت قاعده‌ی اقرار می‌آیند. مساله‌ی تولی در تحت قاعده‌ی اقرار می‌آید. کسی که متولی جایی هست. و اگر ما همان طوری که قاعده‌ی ید را تفسیر کردیم به احاطه و سیطره‌ی بر اعیان خارجی و احاطه‌ی ملک‌ی یا غیر ملک‌ی نسبت به اموال و حقوق، در اینجا دیگر باب اقرار یک قدری ملازم با قاعده‌ی ید خواهد بود گرچه باز در یکی دو مورد به نظر می‌رسد که تفاوتی داشته باشد در بعضی از مصادیق. اما در حدود نود درصد، نود و پنج درصد از موارد اقرار، ما این مساله‌ی ید را مشاهده می‌کنیم و همان طوری که عرض شد مساله‌ی ید اختصاص به ملکیت ندارد بلکه در حقوق هم می‌آید.

نکته‌ای که در اینجا هست این است که اگر ما این ید را دال بر ملکیت بدانیم خب در اینجا نفس حکایت ید بر ملکیت، این در اینجا منافی با مفهوم اقرار است چون طبق روایتی که از پیغمبر اکرم نقل

شده من مَلِكَ شَيْءٍ مَلِكَ الإِقْرَارِ به یا طبق قاعده اقرار العقلاء علی انفسهم نافذ یا جایز، خب اگر ید دلالت بر ملکیت می کند پس چطور در اینجا این با مقتضای اقرار توافق دارد؟ چون اقرار عبارت است از سلب ملکیت. و ما قبلاً گفتیم که ید دلالت بر ملکیت می کند، دلالت بر اختصاص می کند، ملکیت ملکیت ظاهری نیست.

می توانیم از این مساله جواب بدهیم بر اینکه بله ما در بحث ید که گفتیم ید دلالت بر ملکیت می کند این در صورتی است که دلیل و حجت اقوا، معارض با آن نباشد اما اگر من باب مثال بینه بیاید و با این ید معارضه کند خب طبعاً بینه اقواست و در آن بحث تعارض بین ید و بین سایر امارات عرض شد که در مواردی این امارات بر ید ترجیح دارند و گرچه ید از امارات است و بر اصول حاکم و وارد است اما خب امارات دیگری که اینها حجیت شان حجیت فعلیه است و آن حجیت ید حجیت مشروط است و به عبارت دیگر حجیت لائیه است در صورتی که غیری حاکم و غالب و وارد نباشد در آن صورت ید می تواند در اینجا حکایت و امارت از ملکیت بکند.

همین طور یکی از موارد، خود اقرار مقرر است. ید دلالت بر ملکیت می کند و اگر ید دلالت بر ملکیت نمی کرد اقرار مقرر هم در اینجا دیگر نافذ نبود چون اقرار باید عن ملک باشد منتهی نه ملک ملک واقعی، ملک ملک ظاهری باید باشد. اگر ید دال بر ملکیت نبود پس بنابراین این اقرار هم دیگر در اینجا نافذ نبود. لذا در بحث ید این مساله مطرح می شود که اگر ید دال بر ملکیتش ناتمام بود آن وقت آیا این اقرار مقرر در اینجا نافذ هست یا نافذ نیست؟ فرض کنید که شما می بینید یک شخصی دارد یک ماشینی را راه می برد، به صرف راه بردن، این ید دلالت نمی کند بر اینکه این؟ در اینجا مالک این ماشین هست. حالا اگر این؟ خودش آمد و اقرار کرد بر اینکه این ماشین مال فلان کس است آیا می توانیم بگوییم در اینجا این اقرار العقلاء علی انفسهم نافذ؟ اینجا دیگر نمی توانیم این حرف را بزنیم به جهت اینکه الان دلالت بر ملکیت هم در اینجا هنوز ناتمام است. این مثل این می ماند که یک شخص غریبی آمده نسبت به این قضیه ادعایی کرده. اول باید این ملکیت ثابت شود تا اینکه اقرار نافذ باشد.

سؤال: .....؟

جواب: نه، یک وقتی اقرار بر این است که می گوید مال من نیست، یک وقتی می گوید این مال زید است.

سؤال: اینکه اقرار نشد.....

جواب: چرا، خب اقرار علیه همین است دیگر. اقرار این است که نفی ملکیت از خود و اثبات

برای غیر می کند. وقتی که بگویند فرض کنید که این مال من نیست خب این در واقع همان حکم اعراض را دارد یعنی مساله مساله‌ی اعراض است. اما در باب اقرار، طرفین در باب اقرار قائل هستند، یکی مقر و یکی هم مقر له. آن وقت در اینجا این مساله مورد اشکال واقع می شود. لذا بعضی ها از این نقطه نظر که شما می فرمایید در اینجا اشکال کردند در اینکه آنچه که موجب و مقتضای اقرار هست آن عبارت است از نفی ملکیت از مقر، این را ما داریم اقرار العقلاء علی انفسهم جایز. یعنی اگر ما این علی انفسهم را ظرف متعلقش را همان جایز بگیریم خب این معنایش همین است. این طور می شود معنا اقرار العقلاء جائز علی انفسهم یعنی نفوذ و جواز و تنفیذش علی انفسهم هست حالا کار ندارد به اینکه برای چه کسی اقرار کرده؟ و در بعضی از موارد خب مشخص است بر اینکه گاهی اوقات اقراری که می کند این لشخصه نیست این ممکن است علی شخص باشد. فرض کنید که اقرار می کنند این مال فلان کس است و به واسطه‌ی تملک و انتساب این مال به فلان کس، یک ضرری متوجه او می شود لدواع یا اینکه فرض کنید که من باب مثال در بحث تنازع بین این مال، شخصین مدعیین این دو تا بر یک مالی تنازع دارند خب این اقراری که الان در واقع دارد می کند لشخص هست علی شخص یعنی به نفع یکی و بر علیه دیگری، خب چطور ممکن است ما بگوییم این جمله‌ی اقرار العقلاء علی انفسهم نافذ شامل این مورد می شود؟ لذا در اینجا اشکال کردند بر اینکه خب در این فتوای مشهور بر اینکه اگر یک مالی در مورد متنازعینی باشد و یک مقری اقرار کند به این مال برای یکی از این دو مدعیین و متنازعین، این مال او خواهد بود، این فتوا فتوای مشهور است و اشکالی که می شود این است که شما در اینجا می گویند اقرار العقلاء علی انفسهم نافذ اگر شما این مال را به یکی از این دو مدعیین بدهید این علیه دیگری خواهد بود نه له دیگری. له یکی هست ولی بالاخره علیه دیگری هم بالمسابقه و بالمساوات خواهد بود، لذا اینجا را چه باید کرد؟

در اینجا بعضی ها قائل هستند به اینکه خب دلالت این اقرار، اقرار العقلاء علی انفسهم، این دو جهت دارد:

یک جهت نفیی دارد و یک جهت اثباتی.

در جهت نفیی وقتی که شخص می گوید این مال مال زید است، این دارد نفی ملکیت از خودش می کند. چون نفی ملکیت از خودش می کند این علی انفسهم در اینجا هست و اما این چون اثبات ملکیت برای غیر می کند نه، این اقرار العقلاء علی انفسهم ما داریم نه اقرار العقلاء للغير جایز، پس بنابراین این مال از ملکیت او بیرون می آید و می شود بلا مالک پس داخل در ملک غیر نمی شود.

این می شود مثل یک مال بلاصاحب. حالا آن غیر باید دلیل بیاورد بر اینکه این مال مال اوست. بعضی ها این طور در این قضیه حکم کردند.

مرحوم آقا ضیاء عراقی مساله را به نحو دیگری مطرح می کنند، ایشان می فرمایند که ما یک دلالت مطابقی داریم و یک دلالت اقتضاء، چطور اینکه در بحث تنازع خبرین هر دو خبر وقتی که از حجیت ساقط شوند سقوط در مدلول خبرین است نه در صحت انتساب به معصوم. یعنی وقتی که یک خبر بیاید اثبات حکمی را بکند و خبر دیگری بیاید نفی آن اثبات را بکند، در مدلول، هر دوی اینها از حجیت ساقط می شوند، آن هم به خاطر تنازع و تصادم که در هر یک مورد اینها با هم [تنازع] دارند اما انتساب به معصوم در اینجا از بین نمی رود. فرض کنید که باز این خبرین انتساب به معصوم دارند باز ما نمی توانیم بگوییم که اینها.....

..... ما بسته است برای عمل به این خبرین. آن وقت بناءً علی هذا اگر قضیه این طور باشد پس بنابراین این دو خبرین می توانند نفی قول ثالث را بکنند چون هر دو خبر ماثور است و انتساب به معصوم در این دو خبر تمام است، بله یک خبر می آید می گوید که فرض کنید این واجب است خبر دیگر می آید می گوید نخیر، این اصلاً مباح است. هر دو نفی حرمت را می کنند یا هر دو نفی کراهت را می کنند و امثال ذلک.

ما در باب حجیت خبرین، البته این خودش جای بحث دارد که آیا نفی خبرین، در صورت تعارض، نفی انتساب، از آن استفاده می شود یا حجیت انتسابش اقتضاء می کند برای حجیت فعلیهی آنها بالنسبه به موارد غیر متنازع فیه؟ این خودش جای صحبت دارد که الان ما راجع به این قضیه صحبت نمی کنیم. البته ما نمی توانیم این مساله را تایید کنیم، نفی قول ثالث را نمی توانیم در اینجا تأیید کنیم. ولی قیاس ما نحن فیه به مساله تعارض خبرین که به فرمایش مرحوم آقا ضیاء است این مساله جای تامل دارد.

ایشان این طور می فرمایند که اقرار العقلاء علی انفسهم نافذ این یک جنبه ی اقتضایی دارد که همان دلالت مطابقی اش است و یک جنبه ی التزامی دارد که همان نفی ملکیت از مقرر له خواهد بود وقتی که من اقرار،

ببخشید در قاعده ی ید دو جنبه هست در اینجا: قاعده ی ید یک جنبه ی مطابقی و اقتضای مفهومی دارد که آن اثبات ملکیت برای ذو الید است. این یکی.

مساله ی دوم نفی ملکیت است از آن مقرر له، از آن کسی که این برای او اقرار کرده، می گوید او

مالک است. اگر با حجت اقوا در اینجا معارض بشود، آن حجت اقوا که همان اقرار است یا بینه است، این می آید دو کار را انجام می دهد:

اول اینکه می آید جنبه‌ی اثباتی آن را به نفی تبدیل می کند. در صورت غیر اقرار، این ید دال بر ملکیت بود بالنسبه به ذو الید، این اقرار می آید این جنبه‌ی اثباتی را برمی دارد. آن را تبدیل به نفی اش می کند یعنی ملک را از ذو الید بیرون می آورد و اثبات می کند جنبه‌ی نفیی را. یعنی کاری که اقرار می کند این است که مساله را عکس می کند. چطور اینکه وقتی بگوییم که و کل انسان حیوان، عکس مستوی قضیه‌ی ما این می شود که بعض الحیوان انسان یعنی انسان جایش را تبدیل می کند به حیوان و حیوان جایش را تبدیل می کند به انسان، این هم همین طور است: یکی اینکه جنبه‌ی اثباتی را به نفی تبدیل می کند. دوم اینکه جنبه‌ی نفیی از مقرر له را به اثبات تبدیل می کند، می شود این مال [مقرر له]. پس بنابراین در اینجا این مال، ملک مقرر له خواهد بود.

اشکالی که در اینجا به ایشان وارد می شود این است که:

در قاعده‌ی ید، در جنبه‌ی اثبات و نفی قبلی، در آنجا تسامح شده و آن این است که خب این به مقتضای مدلول خودش یک جنبه‌ی اثباتی دارد و آن اثبات ملکیت است برای ذو الید و اما در جنبه‌ی نفیی که شما می گوئید نفی ملکیت از مقرر له می کند، این مقرر له را شما در اینجا از کجا آوردید؟ نفی ملکیت می کند از غیر ذو الید نه اینکه نفی ملکیت از مقرر له کند تا اینکه اقرار بیاید مساله را برگرداند، نه، می آید نفی ملکیت می کند از غیر ذو الید، غیر ذو الید هر کسی می خواهد باشد چه مقرر له باشد چه غیر مقرر له باشد. اقرار می آید چه کار می کند؟ اقرار می آید همین دو کار را انجام می دهد: اول جنبه‌ی اثباتی را به نفی تبدیل می کند، ملکیت را از مقرر له درمی آورد و بعد جنبه‌ی نفیی را به اثبات تبدیل می کند، اثبات ملکیت می کند لاحد، اثبات ملکیت می کند لشیخص، لمالک ما هر مالکی که می خواهد باشد علی الابهام نه اینکه خصوص مقرر له، وقتی که خصوص مقرر له باشد در اینجا اشکال پیش می آید، نه در اینجا اثبات ملکیت می کند برای غیر مقرر له. در اثبات ملکیتش نیازی به دلیل و بینه داریم، باید هر کسی که هست آن خودش بیاید و در اینجا دلیل بیاورد.

پس بنابراین در مساله‌ی متنازع فیه، این قاعده‌ی اقرار به حجیت و دلالت خودش باقی است و مشکلی هم در آنجا پیش نمی آید. این مال از ملکیت ذو الید بیرون می آید و بلاصاحب می شود، باید بینه بیاید بر اینکه این مال یکی از این دو تا هست. بله آن چیزی را که ما در اینجا می توانیم بگوییم این است که این شخص حکم شاهد را در اینجا دارد چطور اینکه اگر فرض کنید که شخصی بینه بیاورد

و شهادت به ملکیت بدهد، نفس الاقرار و نفس اقرار مقرر، در اینجا مساله مساله‌ی شاهد است که.....، آن وقت دیگر در اینجا ما باید ببینیم که شرایط شهادت در این مورد احراز شده یا احراز نشده؟ این یک مساله دیگری است.

پس بنابراین این مساله‌ی مرحوم آقا ضیاء هم خالی از تامل نیست. آنچه که در اینجا باقی می‌ماند البته این را در باب اقرار ما می‌گوییم، من خواستم امروز فقط یک بحث اجمالی راجع به این قضیه بکنم چون مطرح شد و این قضیه‌اش در باب اقرار، مفصل می‌آید. روایاتی داریم، فلان داریم، سیره‌ی عقلاویه را در اینجا باید ببینیم چیست؟ بنای عقلا در اینجا چه حکم می‌کند؟ لذا فتوای مشهور بر اینکه این مال در مورد متنازع فیه، داخل در ملک مقرر له خواهد شد، این فتوا دیگر در اینجا بلاوجه خواهد بود. ما در اینجا باید به قرائن خارجی توجه کنیم.

شوقاً دیگر قضیه البته در اینجا این است که مدعیینی در اینجا نباشند، یک مقری اقرار به چیز می‌کند که خب این هم طبق فتوای مشهور داخل در ملک او خواهد شد، حالا باید ببینیم که این دلیلش چیست؟ این را در باب اقرار بحث می‌کنیم.

خود من دیگر الان کشتش برای این را ندارم که یک بحث جدیدی را بخواهیم شروع کنیم. با توجه به مسائلی که بوده آمادگی برای ورود در بحث جدیدی را الان ندارم. حالا بحث را دیگر در امروز تمام می‌کنیم یعنی دیگر بحث ید تمام شده، این مسائلی که گفتیم خارج از قاعده‌ی ید بود. انشاءالله برای سال تحصیلی جدید اگر خدا توفیق به ما بدهد آنجا [مطالب را ادامه خواهیم داد].

اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ